

А. О. Марчук¹, І. І. Тимчук², П. Б. Хоецький²

¹ Філія "Берегометське лісомисливське господарство", смт Берегомет, Україна

² Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна

ВЕДЕННЯ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УГІДДЯХ ФІЛІЇ "БЕРЕГОМЕТСЬКЕ ЛІСОМИСЛИВСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО"

Площа мисливських угідь філії "Берегометське лісомисливське господарство" ДП "Ліси України" становить 35714,1 га. Встановлено значне видове різноманіття мисливських звірів в угіддях господарства: зубр (*Bison bonasus*), олень благородний (*Cervus elaphus*), козуля європейська (*Capreolus capreolus*), дика свиня (*Sus scrofa*), заєць сірий (*Lepus europaeus*), вовк (*Canis lupus*), ведмідь (*Ursus arctos*), рись (*Lynx lynx*), кіт лісовий (*Felis sylvestris*), лисиця (*Vulpes vulpes*), куниця лісова (*Martes martes*) та ін. З'ясовано, що для мисливських угідь характерні середні кормові та захисні властивості для оленя благородного (3,4 бонітета), зайця сірого (3,6 бонітета), козулі європейської (3,7 бонітета), дикої свині (3,9 бонітета) та погані властивості – для зубра (4,1 бонітета). Проаналізовано динаміку чисельності та щільності популяції оленя благородного, козулі європейської, дикої свині. Встановлено, що поголів'я оленя благородного, свині дикої упродовж 2012-2024 рр. зменшувалося, але сучасна чисельність поголів'я видів є більша за оптимальну. Поголів'я козулі упродовж 2012-2024 рр. збільшувалося, сучасна чисельність поголів'я виду на 5,5 % більша за оптимальну. Основними об'єктами полювання були олень благородний, козуля європейська, дика свиня. Упродовж 2012-2021 рр. в угіддях філії добуто 57 оленів благородних, 109 козуль європейських, 200 диких свиней. За аналізований період представлено обсяги добування ратичних, які були незначними: середньорічне вилучення оленя становило $2,1^{+0,4}\%$, козулі – $2,4^{+0,4}\%$, дикої свині – $11,3^{+1,0}\%$. Досліджено основні чинники, які впливають на чисельність поголів'я ратичних, а саме: хижаки, несприятливі погодні умови, браконьєри, хвороби. Охорону угідь, біотехнічні заходи в угіддях філії здійснювала егерська охорона із дев'яти егерів і мисливствознавця. За період 2012-2024 рр. в угіддях філії добуто вісім вовків та понад 120 лисиць. Середньорічне добування лисиці становило 10 голів. Поголів'я ведмеда в угіддях філії змінювалося у межах 6-9 голів, а оптимальна чисельність поголів'я становила п'ять голів. Чисельність рисі оцінювалося в 10-20 голів. З'ясовано, що упродовж 2019-2024 рр. в угіддях філії щорічно заготовляли у середньому 18 т сіна, 14,7 тис. кормових віників, 2,6 т кукурудзи в качанах, 7,4 т зерна і зерновідходів, 3,2 т солі. Встановлено, що мисливські угіддя у достатній кількості облаштовані годівницями для оленячих (олень, козуля зубр), підгодівельними майданчиками для дикої свині, зайця сірого, біотехнічними вежами, кормосховищами, солонцями тощо.

Ключові слова: Буковина; ратичні види; динаміка мисливських тварин; добування мисливських тварин; біотехнія; браконьєрство.

Вступ / Introduction

На початку XXI ст., за умов російської агресії, ведення мисливського господарства в Україні стикається із значними проблемами, які впливають на розвиток галузі, ефективність мисливського господарської діяльності. Зокрема, площа мисливських угідь країни істотно зменшилась. У 2012 р. вона становила 44,6 млн га, а через 12 років – 38,8 млн га. Зменшилась кількість працівників мисливського господарства, що впливає на забезпечення надійної охорони мисливських угідь і дичини від браконьєрів. На початку XXI ст. охорону угідь забезпечували 6,5 тис. працівників, а станом на 2024 р. – 4,8 тис. штатних егерів та 450 мисливствознавців. В Україні щорічно на браконьєрів складають близько чотирьох тисяч протоколів, але випадків порушень правил полювання не зменшується. Витрати на ведення мисливського господарства не покриваються надходженнями. Зага-

лом господарська діяльність користувачів мисливських угідь не рентабельна, а окупність рідко становить понад 50 %. На сучасному етапі розвитку мисливського господарства України важливе значення мають: чисельність поголів'я основних видів дичини, умови їх існування, вплив чинників середовища на поголів'я мисливських тварин та ін. Тому виникає потреба в аналізі організації та функціонуванні мисливського господарства не тільки на регіональному рівні, а також в межах окремих користувачів мисливських угідь задля встановлення причин та явищ, які негативно впливають на їх господарську діяльність.

Об'єкт дослідження – видове різноманіття мисливських звірів лісових екосистем філії "Берегометське лісомисливське господарство".

Предмет дослідження – методи і засоби встановлення динаміки чисельності та добування мисливських тварин в угіддях філії "Берегометське лісомисливське

Інформація про авторів:

Марчук Андрій Олексійович, головний мисливствознавець. Email: marchuk_79@ukr.net

Тимчук Іван Іванович, аспірант, кафедра лісівництва. Email: hpb@ua.fm

Хоецький Павло Богданович, д-р с.-г. наук, професор, кафедра лісівництва. Email: hpb@ua.fm; <https://orcid.org/0000-0001-9726-953X>

Цитування за ДСТУ: Марчук А. О., Тимчук І. І., Хоецький П. Б. Ведення мисливського господарства в угіддях філії "Берегометське лісомисливське господарство". Науковий вісник НЛТУ України. 2025, т. 35, № 5. С. 15–22.

Citation APA: Marchuk, A. O., Tymchuk, I. I., & Khojetskyi, P. B. (2025). Hunting game management in the grounds of the branch "Berehommet forest and hunting unit". *Scientific Bulletin of UNFU*, 35(5), 15–22. <https://doi.org/10.36930/40340502>

господарство", що дасть змогу розробити біотехнічні заходи для поліпшення умов існування диких тварин та збереження їх видового різноманіття.

Мета роботи – проаналізувати організацію та функціонування філії "Берегометське лісомисливське господарство", що дасть змогу встановити причини та явища, які негативно впливають на їх господарську діяльність, та запропонувати шляхи покращення ведення мисливського господарства.

Для досягнення зазначеної мети визначено такі основні завдання дослідження:

- проаналізувати типологію та бонітування мисливських угідь філії, щоб розробити комплекс біотехнічних заходів для відтворення дичини;
- проаналізувати чисельність поголов'я і відстріл основних видів мисливських звірів, що дасть змогу впорядкувати обсяги добування диких тварин;
- з'ясувати вплив чинників середовища на мисливських тварин, що дасть можливість попередити їх негативний вплив на поголов'я дичини та покращити їх охорону.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання ведення мисливського господарства України присвячено багато публікацій. Зокрема, у роботі [18] проаналізовано кількість та площу мисливських господарств країни, структуру мисливських угідь природно-кліматичних зон та ін. Встановлено, що серед користувачів мисливських угідь переважають громадські організації Українського товариства мисливців і рибалок, підприємства Державного агентства лісових ресурсів, проте збільшується кількість користувачів інших форм власності. Аналіз динаміки поголов'я мисливських тварин свідчить, що чисельність хутрових звірів у мисливських господарствах України має тенденцію до постійного зменшення, а ратичних тварин, після зменшення на початку ХХІ ст., до поступового збільшення. Детальний аналіз чисельності мисливських звірів в Україні упродовж 1995-2014 рр. подано в іншій роботі [2]. Мінімальна щільність поголов'я ратичних зареєстровано у 2000 р., а максимальна – в 2014 р. Щільність пернатої дичини впродовж 1995-2005 рр. зменшилася на 16 %, а в наступному п'ятиріччі збільшилася на 14 %. Встановлені регіональні відмінності в динаміці чисельності мисливських тварин, які зумовлені природно-кліматичними особливостями.

Науковці звертають увагу на необхідність вивчення стану та тенденцій розвитку мисливського господарства у розрізі регіонів [13, 22]. Встановлено, що діяльність мисливських господарств Чернігівської області характеризується нераціональним використанням природних ресурсів та збитковістю [22]. На підставі проведеного аналізу дослідники запропонували заходи щодо підвищення ефективності функціонування мисливської галузі, які полягали: у збільшенні кількості користувачів мисливських угідь, які будуть зацікавлені в раціональному та прибутковому веденні мисливства; у вдосконаленні процесу управління популяціями диких тварин; у збільшенні чисельності мисливських тварин шляхом їх розведення та розселення; у створенні сприятливих умов для розвитку мисливського туризму.

Ведення мисливського господарства на Буковині має давні традиції, але більшість досліджень стосуються різних особливостей життєдіяльності, поширення, чисельності окремих мисливських видів тощо. Зокрема, у роботі [20] з реакліматизації зубра (*Bison bonasus*) на Буковині, розглянуто питання про розширення зооло-

гічного заказника "Зубровиця". Автор зазначає, що оптимальна чисельність поголов'я зубра в угіддях Буковини становить 130-170 голів. За такої чисельності субпопуляція характеризуватиметься стійкістю, щорічним приростом, що дасть змогу відловлювати тварин для переселення, обміну і проводити селекційний відстріл.

Окрім ратичних, науковці приділяли увагу хижакам. У дослідженні [21] наведено матеріали стосовно екології ведмеда (*Ursus arctos*) на Буковині. Зокрема, зазначено територіальне поширення звіра, біотопи існування, раціон живлення тощо.

Науковці [8] пропонують поділити ссавців Буковини на три групи: мисливські (об'єкти систематичного полювання), напівмисливські, не мисливські види. У зв'язку із змінами у навколишньому природному середовищі, тваринному світі та з огляду на вимоги ринку список мисливських звірів потребує систематичного перегляду на предмет внесення у певну групу чи внесення окремих видів. Встановлено, що основними об'єктами полювання у мисливських угіддях Буковини є ратичні види (козуля, дика свиня), із хутрових – заєць, лисиця та ін.

Матеріали та методи дослідження. Територія філії "Берегометське ЛМГ" розташована у західній частині Чернівецької області у межах гірсько-лісової зони Українських Карпат. У структуру філії входять десять лісництв, загальна площа мисливських угідь становить 35714,1 га. Аналіз ведення мисливського господарства здійснено на підставі матеріалів мисливського впорядкування 1998 р. та проекту організації і розвитку мисливського господарства Державного підприємства "Берегометське ЛМГ" 2018 р., проведеного Київською експедицією Українського лісовпорядного підприємства виробничого об'єднання "Ліспроєкт", який розроблено згідно із Законом України "Про мисливське господарство та полювання" (ст. 28). Для аналізу динаміки чисельності основних видів мисливських тварин, їх добування, обсягів біотехнічних заходів використано матеріали статистичної звітності (форма 2 – ТП мисливство) за періоди з 1988 по 1998 рр. і з 2012 по 2022 рр. Державного підприємства "Берегометське ЛМГ", а з 2023 р. – філії. Використано методи ретроспективного і порівняльного аналізу динаміки та експлуатації поголов'я мисливських тварин в угіддях підприємства наприкінці минулого та на початку ХХІ ст.

Ведення мисливського господарства у філії "Берегометське ЛМГ" характеризує стан мисливського господарства у державних підприємствах Буковини. Аналіз мисливського господарської діяльності надає можливість врахувати чинники, які негативно впливають на ведення мисливського господарства і запроєктувати заходи, спрямовані на покращення охорони, відтворення поголов'я мисливських тварин.

Результати дослідження та їх обговорення / Research results and their discussion

У мисливських угіддях філії "Берегометське ЛМГ" з 2012 по 2024 рр. чисельність поголов'я оленя благородного (*Cervus elaphus*) змінювалася від 203 голів у 2019 р. до 298 голів у 2012 р. (рис. 1). За аналізований період поголов'я у середньому становило $239^{+9,9}$ голів.

Оптимальна чисельність поголов'я оленя в угіддях філії становить 192 особини, станом на 2024 р. фактична чисельність поголов'я на 13,9 % більша від оптимальної. У минулому, з 1988 по 1998 рр., чисельність пого-

лів'я змінювалася від 315 у 1998 р. до 480 голів у 1988 р., за аналізований період поголів'я у середньому становило $404^{+11,6}$ особин, а розрахована оптимальна ємність угідь – 405 оленів. Для мисливських угідь філії наприкінці минулого і на початку XXI ст. характерний третій бонітет для оленя благородного, але під час проведення мисливського впорядкування 2018 р. враховано вплив чинників середовища на мисливські угіддя. Із врахуванням чинників середній клас бонітету змінився до 3.4. Зміна середнього бонітету призвела до зменшення оптимальної чисельності оленя благородного більш ніж у два рази.

Рис. 1. Динаміка чисельності та щільності *Cervus elaphus* в угіддях філії "Берегометське ЛМГ" / Dynamics of the population size and density of *Cervus elaphus* in the lands of "The Berehomet Forest and Hunting Unit" branch

Однак, об'єктивніше динаміку поголів'я характеризує щільність популяції. У 1962 р. в угіддях Берегометського лісокомбінату на площі 50 тис. га обліковано 300 оленів, щільність популяції яких незначна – 6,0 голів на 1000 га. Для аналізованих періодів (1988-1998 рр. і 2012-2024 рр.) характерне зменшення щільності оленя благородного у мисливських угіддях (рис. 2). Упродовж першого періоду (1988-1998 рр.) вона зменшилась від 12,6 (1988 р.) до 8,2 голів на 1,0 тис. га (1998 р.). У другий період (2012-2024 рр.) щільність популяції зменшилась від 10,3 голів (2012 р.) до 7,7 голів (2024 р.).

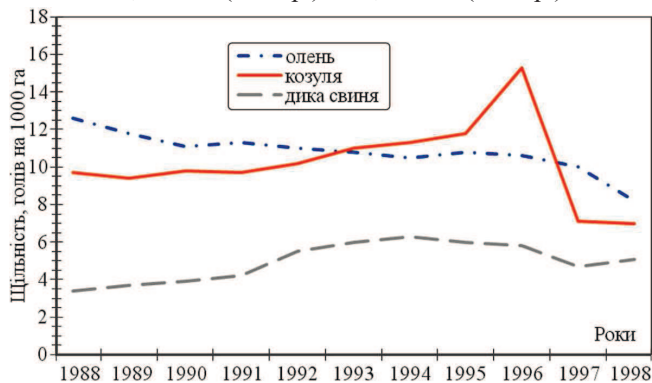

Рис. 2. Щільність популяції ратичних у мисливських угіддях ДП "Берегометське ЛМГ" / Density of ungulate population in the hunting grounds of "The Berehomet Forest and Hunting Unit" branch

У 60-х роках минулого століття в угіддях Берегометського лісокомбінату щільність популяції козулі (*Capreolus capreolus*) становила 9,0 голів на 1000 га. Упродовж 1988-1998 рр. щільність популяції виду збільшувалась: від 9,7 голів (1988 р.) до 15,3 голів на 1 тис. га (1996 р.). На поголів'я виду вплинула зима 1995-1996 рр., яка характеризувалася істотною тривалістю, значним сніговим покривом та морозами. Взимку у мисливських угіддях сніговий покрив досягав до 70-100 см, а температура вночі зменшувалась до -30°C . Із ратич-

них козуля виявилася найменш пристосована до таких умов перебування.

Упродовж зимового періоду поголів'я зменшилось на 160 голів, що становило 37,2 % від загальної чисельності. Більшість загинув особин реєстрували у другій половині зими. Взимку козуля влаштовує лежанку, розгрібаючи сніг до поверхні ґрунту, а потім лягає. Якщо висота снігового покриву більша від критичної, вона не може влаштувати лежанку безпосередньо на землі і змушена лягати на сніг, що спричиняє переохолодження організму та загибель тварини. Простежено значний від'ємний зв'язок ($r = -0,56$) між щільністю козулі та середньою висотою снігового покриву [7]. Рельєф в угіддях філії не дав змоги застосувати механізовану техніку для розчищення снігових заносів, щоб полегшити існування дичини. Однак, в угіддях філії звірі гинули не тільки від несприятливих погодних умов, але й внаслідок добування їх хижаками та бракон'єрами. Критичною межею для козулі є висота снігового покриву понад 40 см. За вищого снігового покриву її переміщення утруднене і вона стає легкою жертвою порушників правил полювання та хижаків. Вплив несприятливих чинників середовища призвів до зменшення щільності козулі від 15,3 голів (1996 р.) до 7,0-7,1 голів на 1 тис. га у 1997-1998 рр.

Упродовж 2012-2024 рр. поголів'я козулі європейської в угіддях філії змінювалося у межах від 338 (2012 р.) до 490 голів (2024 р.), у середньому чисельність поголів'я виду становила $464,7^{+7,1}$ особин (рис. 3).

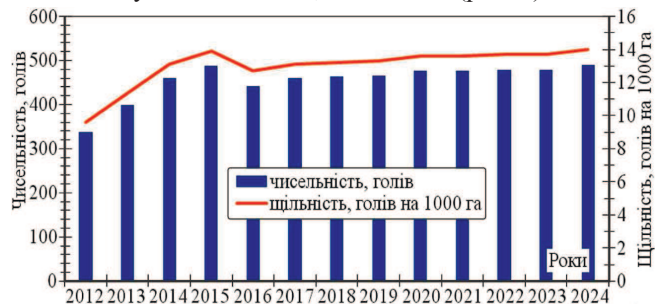

Рис. 3. Динаміка чисельності та щільності популяції *Capreolus capreolus* в угіддях філії "Берегометське ЛМГ" / Dynamics of the population size and density of *Capreolus capreolus* in the grounds of "The Berehomet Forest and Hunting Unit" branch

Станом на 2024 р. чисельність поголів'я виду на 5,5 % більша за оптимальну, а щільність популяції становила 14,0 особин на 1 тис. га. Розрахована оптимальна чисельність поголів'я мисливських тварин у період проведення мисливського впорядкування 2018 р. відрізнялася від розрахованої у 1999 році. Оптимальна чисельність поголів'я козулі європейської, згідно з мисливським впорядкуванням 2018 р., на 18,3 % менша від оптимальної чисельності, розрахованої у період проведення мисливського впорядкування угідь 1999 р. (табл. 1). Причина полягала в незначному погіршенні кормових і захисних властивостей угідь внаслідок впливу чинників середовища, які поділяють на постійної та періодичної дії. Вплив постійно діючих чинників враховано у класах бонітету для кожного виду під час бонітування угідь у період проведення їх упорядкування. Періодично діючі чинники динамічно змінюються упродовж року. Розрахунок середнього бонітету для кожного виду мисливських тварин здійснюють з урахуванням всіх періодично діючих чинників. Згідно з мисливським впорядкуванням 1999 р., бонітет угідь для козулі стано-

вив 3,1, а мисливське впорядкування 2018 р. оцінило угіддя 3,0 бонітетом, але із врахуванням впливу чинників середовища (абіотичні, біотичні, антропогенні), які можуть зменшувати середній клас бонітету чи підвищувати його, бонітет угідь змінився на 0,68 і становив 3,7, що вплинуло на розрахунок оптимальної чисельності. Окрім цього, у 2001 р. Науково-технічна рада Держав-

ного комітету лісового господарства України (протокол № 2, від 10.04.2001 р.) схвалила Настанови з упорядкування мисливських угідь. У настановах оптимальна щільність популяції мисливських тварин, на підставі якої проводять розрахунок оптимальної чисельності, характеризується деталізацією і незначними відмінностями, що теж вплинуло на розрахунок бонітету.

Табл. 1. Порівняльний аналіз поголів'я основних видів мисливських тварин у мисливських угіддях філії "Берегометське ЛМГ" / Comparative analysis of the population of the main species of game animals in the hunting grounds of "The Berehomet Forest and Hunting Unit" branch

Вид	За період 1988-1998 рр.				За період 2012-2024 рр.			
	середній	чисельність поголів'я, голів		щільність популяції,	середній	чисельність поголів'я, голів		щільність популяції,
	бонітет	оптимальна	середня	голів на 1000 га	бонітет	оптимальна	середня	голів на 1000 га
Зубр	—	186	118,5 ^{±5,4}	—	4,1	11	5,8 ^{±0,4}	0,2
Олень	2,9	405	404 ^{±11,6}	10,6 ^{±0,3}	3,4	192	239,6 ^{±9,9}	8,3 ^{±0,3}
Козуля	3,1	567	376 ^{±20,3}	10,3 ^{±0,8}	3,7	463	464,7 ^{±7,1}	13,3 ^{±0,2}
Кабан	3,4	78	195,8 ^{±11,5}	5,1 ^{±0,3}	3,9	77	159,3 ^{±21,8}	2,5 ^{±0,1}
Заєць	3,5	537	319 ^{±10,7}	—	3,6	20	132,6 ^{±8,5}	—

Згідно з мисливським впорядкуванням 1999 р., бонітет угідь для дикої свині (*Sus scrofa*) становив 3,4, а мисливське впорядкування 2018 р. оцінило угіддя 3,6 бонітета, але із врахуванням впливу чинників середовища, бонітет угідь змінився на 0,3 і становив 3,9.

Загалом, для мисливських угідь філії характерні середні кормові та захисні властивості для оленя благородного (3,4 бонітета), зайця сірого (3,6 бонітета), козулі європейської (3,7 бонітета), дикої свині (3,9 бонітета) і поганими умовами для зубра (4,1 бонітета). Незначні середні бонітети для основних видів мисливських тварин зумовлені кормовими і захисними властивостями переважаючих типів угідь. 50 % угідь філії становить тип мисливських угідь – хвойний ліс, інші типи угідь: листяний ліс – 12 %, змішаний ліс – 34 %, що впливає на бонітет угідь для основних видів мисливських тварин. Отже, розподіл площі нерівномірний, як за типами мисливських угідь, так і за віковими групами. Кожній віковій групі насаджень за умовами існування дичини характерні певні відмінності.

Зокрема, молодняки віком до 20 років відрізняються значною кількістю кормів, представлених зеленою масою чагарників, трав, які займають 19,4 % від площі, вкритої лісовою рослинністю. Для насаджень віком 21-60 років, які займають 36,9 %, притаманна найбільша зімкненість крон. За таких умов підріст і підлісок слабозрозвинений, трав'яний покрив і врожаї насіння незначні, ягідники зазвичай не плодоносять. Однак, віковій групі характерні хороші захисні властивості, де знаходять свій притулок тварини взимку. Насадження віком понад 61 рік займають 43,7 % від площі мисливських угідь. У найбільш зріджених насадженнях з'являється підріст, підлісок, розвивається трав'яний покрив, підвищується плодоношення дерев і чагарників, що зумовлює сприятливі умови існування та збільшення щільності мисливської фауни.

На відміну від козулі та оленя, в угіддях філії не змінилася оптимальна чисельність дикої свині. Згідно з розрахунками, проведеними у 1999 р. і 2018 р., оптимальна чисельність поголів'я виду становила 77-78 голів. З 2012 по 2024 рр. чисельність дикої свині змінювалася у межах від 82-83 голів (2020-2023 рр.) до 250 голів у 2015 р., у середньому – 159,3^{±21,8} (рис. 4). Станом на 2024 р. в угіддях філії обліковано понад 100 голів.

У середині 90-х років ХХ ст. поголів'я дикої свині становило 230-240 голів, а в 2015 р. досягло максимальної чисельності в 250 голів. У минулому в угіддях Берегометського лісокомбінату на площі 50 тис. га існувало набагато більше диких свиней. Зокрема, у 1962 р. тут обліковано 390 особин. Їх щільність популяції становила 7,8 особин на 1 тис. га, сучасна – 2,9 голів на 1 тис. га. На динаміку чисельності впливають участь самок у розмноженні, їх плодючість, виживання молодняка та ін.

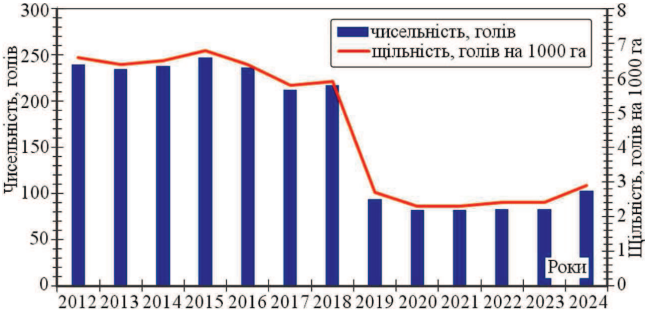

Рис. 4. Динаміка чисельності та щільності *Sus scrofa* в угіддях філії "Берегометське ЛМГ" / Dynamics of the population size and density of *Sus scrofa* in the grounds of "The Berehomet Forest and Hunting Unit" branch

Для дикої свині характерна значна смертність поросят, яка може становити від 15 до 70 %. Частина поросят гине у перший рік існування за відсутності зимових кормів або їх недоступності, несприятливих погодних умов тощо. Погодні умови істотно впливають на динаміку чисельності дикої свині. Сувора та багатосніжна зима, значна чисельність хижаків негативно впливають на популяції дикої свині та загалом ратичних. До основних хижаків в угіддях філії належать вовк (*Canis lupus*), рись (*Lynx lynx*), ведмідь. Вони, за винятком ведмеда, полюють на ратичних упродовж року. Хижаки завдають найбільшої шкоди поголів'ю ратичних зазвичай у періоди значної чисельності. Найчастіше вовки добувають поросят, рідше їх жертвами стають дорослі самки і особливо рідко – дорослі самці. Взимку у період значного снігового покриву загибель ратичних від вовків, зокрема – і дорослих особин, збільшується, а хижаки можуть знищити весь приплід поросят. За період 2012-2024 рр. в угіддях філії добуто вісім вовків та 123 лисиці (рис. 5). Ймовірно, угіддя філії входять в індивідуальну територію існування зграї вовків.

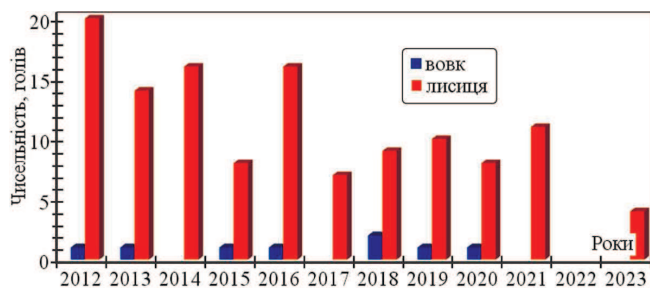

Рис. 5. Добування хижаків у мисливських угіддях філії "Берегометське ЛМГ" / Predator harvesting in the hunting grounds of "The Berehomet Forest and Hunting Unit" branch

Середньорічне добування лисиці становило 10 голів. Значної шкоди погोलів'ю ратичних завдають здичавілі собаки. В Україні на їх частку припадає понад 10 % від кількості загинув тварин. Погोलів'я ведмеда в угіддях філії коливалося у межах 6-9 голів (середній бонітет – 2,2), а оптимальна чисельність погोलів'я становила п'ять голів. Чисельність рисі оцінювали у межах 10-20 голів. Працівники мисливського господарства впродовж року здійснювали заходи із регулювання погोलів'я хижаків, але вони ускладнювалися внаслідок наявності значних територій природно-заповідного фонду, які становлять 56,4 % від загальної площі мисливських угідь. На територіях ПЗФ заборонене будь-яке полювання (зокрема і відстріл хижаків). На збільшення чисельності хижаків впливає заборона полювання в Україні внаслідок російської агресії.

На чисельність погोलів'я основних видів мисливських тварин здійснюють істотний вплив хвороби і паразити, особливо в роки епізоотій. Звірі схильні до багатьох інфекційних захворювань. Упродовж 2018-2024 рр. в угіддях філії не виявлено захворювання тварин на сказ. У сусідніх мисливських господарствах реєстрували поодинокі випадки захворювання у диких та свійських тварин. Навесні 2010 р. у Кельменецькому районі зареєстровано два випадки захворювання дикої свині на трихинельоз та зараження двох людей небезпечною хворобою внаслідок вживання в їжу необробленого зараженого м'яса хворої тварини. У жовтні 2012 р. у Валя-Кузьминському лісництві добуто дику свиню і під час проведення ветеринарно-санітарної експертизи виявлено захворювання тварини на трихинельоз. Частиину м'яса зараженого звіра вживали у їжу люди та собаки до ветеринарно-санітарного обстеження патматеріалу. Було здійснено профілактичні заходи з недопущення поширення інвазії та вживання у їжу м'яса диких тварин без попередньої ветеринарно-санітарної експертизи. В угіддях філії не зареєстровано захворювання диких тварин на туляремію та африканську чуму свиней, але, зважаючи на існування осередків небезпечних хвороб у сусідніх районах, повністю не можна вилучити небезпеку їх появи в угіддях філії.

У мисливських угіддях філії здійснюють біотехнічні заходи задля покращення умов існування мисливських тварин. Загалом вони об'єднують два види робіт: заготівля кормів та підгодівля тварин; виготовлення біотехнічних споруд. Важливе значення для утримування диких тварин у власних угіддях і для зменшення смертності у важкі періоди року має їх своєчасна підгодівля якісними кормами. Попри значні економічні труднощі, у філії заготовляли мінімальну кількість зерна та зерновідходів, які використали для підгодівлі тварин. Упродовж 2019-2024 рр. щорічно заготовляли у середньому

18 т сіна, 14,7 тис. кормових віників, 2,6 т кукурудзи в качанах, 7,4 т зерна і зерновідходів, 3,2 т солі. Заготівля гілкових віників є невиправдано дорогим та непотрібним заходом. Як показала багаторічна практика, у західних регіонах України козулі та зайці їх майже не споживають. У лісових мисливських угіддях регіону на значних площах проростає ожина, яка є основою живлення ратичних і зайця в осінньо-весняний період.

В угіддях філії встановлено годівниці для оленячих (олень, козуля зубр), підгодівельні майданчики для дикої свині, зайця сірого, годівниці-сховища для зубра, біотехнічні вежі, навіси-кормосховища, солонці тощо (табл. 2). Фактична чисельність біотехнічних споруд перевищує нормативні розрахунки.

Табл. 2. Забезпеченість мисливських угідь біотехнічними спорудами філії "Берегометське ЛМГ" / Provision of hunting grounds with biotechnical structures in "The Berehomet Forest and Hunting Unit" branch

Вид	Годівниці, навіси	Підгодівельні майданчики	Солонці
Зубр	2	–	2
Олень	21	–	21
Козуля	24	–	24
Дика свиня	–	9	9
Засць	–	5	5

Охорону, біотехнічні заходи в угіддях філії здійснює єгерська охорона із дев'яти єгерів і мисливствознавця, які забезпечують утримання погोलів'я ратичних на оптимальному рівні шляхом своєчасної підгодівлі, регулювання чисельності хижаків, виявлення порушників правил полювання тощо. Браконьєрство є наслідком тривалої негативної тенденції в економіці, що призвело до зубожіння населення, а також через втрату роботи значної кількості населення. У філії охорону угідь зазвичай проводять рейдовим методом (табл. 3).

Табл. 3. Заходи з охорони мисливської фауни у мисливських угіддях філії "Берегометське ЛМГ" / Measures to protect hunting game fauna in the hunting grounds of "The Berehomet Forest and Hunting Unit" branch

Заходи	Роки					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Проведено рейдів	105	125	102	141	122	98
Виявлено випадків браконьєрства	6	6	9	4	2	5
Складено протоколів	6	6	9	4	2	5
Вилучено зброї	2	–	–	–	–	–

Основними об'єктами полювання в угіддях філії є ратичні види. Упродовж 2012-2021 рр. тут добуто 57 оленів благородних, 109 козуль європейських, 200 диких свиней (рис. 6).

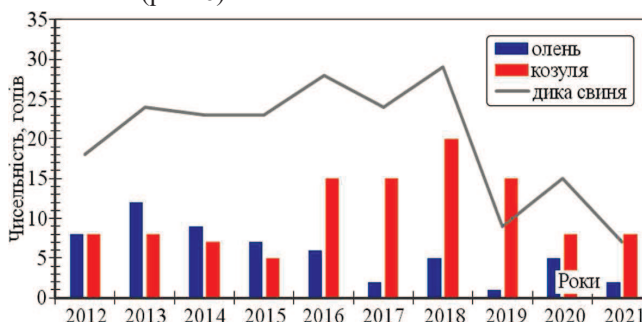

Рис. 6. Добування ратичних у мисливських угіддях філії "Берегометське ЛМГ" / Ungulate harvesting in the hunting grounds of "The Berehomet Forest and Hunting Unit" branch

У минулому в угіддях філії добували більше ратичних. Для порівняння: згідно з літературними джерелами, взимку 1962 р. було проведено плановий відстріл диких звірів і м'ясо добутих 30 диких свиней, 16 оленів, двох десятків козуль було реалізовано лісорубам і працівникам Берегометського лісокомбінату. За аналізований період (2012-2024 рр.) найбільше оленів (12 голів) відстріляно у 2013 р., у середньому щорічно добували п'ять звірів. Щорічне вилучення становило не більше 4 % від загальної чисельності поголів'я, у середньому щорічний відстріл становив $2,1^{\pm 0,4} \%$. Середньорічне добування козуль становило 11 голів. Найбільше козуль (20 голів) добуто у 2018 р., а в 2016 р., 2017 р., 2019 р. вилучали по 15 особин, в інші роки – 5-8 голів. Щорічне добування становило не більше 5 % від загальної чисельності, а середньорічний відстріл – $2,4^{\pm 0,4} \%$. Середньорічне вилучення диких свиней становило 20 голів. Щорічне добування становило не більше 20 % від загальної чисельності, середньорічний відстріл становив $11,3^{\pm 1,0} \%$.

Обговорення результатів дослідження. Ведення мисливського господарства в Україні характеризується певними особливостями, які притаманні для деяких користувачів мисливських угідь. Зокрема, мисливськогосподарська діяльність ДП "Володимир-Волинське ЛМГ" є нерентабельною. Витрати на ведення мисливського господарства щорічно зростають. Однак, чисельність поголів'я основних видів мисливських звірів менша від оптимальної: щільність популяції козулі становила 9,5 особин, дикої свині – 5,4 голів на 1 тис. га. Поголів'я оленя благородного нараховує понад 60 особин, що становить близько 30 % від оптимальної чисельності. Лось у мисливських угіддях підприємства – рідкісний вид. В угіддях господарства налагоджено охорону мисливських угідь. Щорічно на браконьєрів складали до 20 протоколів, вилучали 1-2 одиниці вогнепальної зброї, стягували штрафи за порушення правил полювання [11].

Чисельність поголів'я основних видів мисливських тварин (лось, козуля, заєць сірий) в угіддях іншого користувача мисливських угідь – ДП "Маневицьке ЛГ", за винятком дикої свині, є меншою від оптимальної. Добування мисливських звірів проводили у незначних обсягах. На початку XXI ст. надходження від мисливськогосподарської діяльності менше витрат і становило не більше 6 % витрат на ведення мисливського господарства [9].

У роботі [15] проаналізовано ведення мисливського господарства в ДП "Дрогобицьке ЛГ". Автори зазначають, що для підтримання відносно значної чисельності дичини в угіддях нижче від середньої якості підприємству потрібно збільшити обсяги біотехнічних заходів. Поголів'я ратичних (козуля, дика свиня, олень благородний) перебуває у межах, за яких чинними нормативами дозволено полювання. Для покращення ситуації із зайцем сірим необхідно посилити регулювання чисельності лисиці, відстріл здичавілих котів і собак, а також воронових птахів – сороки та ворони сірої. Встановлено, що ведення мисливського господарства підприємства нерентабельне, а окупність становить понад 5,0 %, що в декілька разів менше, ніж у середньому по Львівській області та в Україні загалом.

В іншій роботі [3] цих авторів, в якій висвітлено організацію процесу ведення мисливського господарства в ДП "Радехівське ЛМГ", наведено типологічну струк-

туру мисливських угідь підприємства, видовий склад і чисельність поголів'я мисливських тварин, обсяги біотехнічних заходів та охорону мисливських ресурсів. Працівникам, зайнятим у мисливському господарстві підприємства, внаслідок недостатньої кваліфікації, низького рівня оплати праці та технічного забезпечення, виконувати свої службові обов'язки у повному обсязі вкрай складно. З'ясовано, що мисливськогосподарська діяльність підприємства нерентабельна, а її окупність становить тільки 21,5 %.

Порівняно з підприємствами лісового господарства, які ведуть мисливськогосподарську діяльність, у спеціалізованих державних мисливських господарствах веденню мисливського господарства приділялось більше уваги [10]. Так, у Державному підприємстві "Звірівське" окупність мисливського господарства становила до 50 %. Такої окупності досягнуто внаслідок більших обсягів експлуатації мисливських ресурсів, які ґрунтувалися на досягненні оптимальної чисельності поголів'я дикої свині, оленя благородного і плямистого в угіддях підприємства. Середньорічне добування дикої свині становило близько 6 % від загальної чисельності, оленя плямистого – понад 3 % і не перевищувало приросту. Отже, спільними рисами ведення мисливського господарства в угіддях державних підприємств і філії "Берегометське ЛМГ" є незначний обсяг добування мисливських звірів. У користувачів мисливських угідь фактична чисельність поголів'я деяких видів дичини менша від оптимальної.

Краще налагоджено ведення мисливського господарства у користувачів іншої форми власності [12]. У 1995 р. організовано Товариство з обмеженою відповідальністю "Явір плюс". Одним із перспективних напрямів його господарської діяльності було вольєрне розведення мисливських звірів, а саме: олень благородний, дика свиня. У 2011 р. у вольєр площею понад 200 га завезено із Австрії 16 оленів благородних, із фермерського господарства Волинської області – 10 диких свиней. Налагоджено підгодівлю ратичних, їх охорону. У структурі товариства було організовано науковий підрозділ для вирішення організаційних, біотехнічних, експлуатаційних та інших питань.

У роботі [14], в якій розглянуто мисливську діяльність Житомирської районної організації УТМР, проаналізовано поголів'я мисливських тварин (козуля європейська, свиня дика, лось, куниця лісова), встановлено, що фактична чисельність звірів більша за оптимальну. Також оцінено вплив воєнного стану на діяльність товариства, зокрема – заборону полювання та її наслідки для регулювання чисельності хижаків і мисливських видів. Наведено аналіз фінансових показників функціонування організації в довоєнний та воєнний періоди, а також ефективність біотехнічних заходів.

У роботі [4] на підставі статистичних даних проведено аналіз сучасного стану ведення мисливського господарства Львівщини, виявлено основні проблеми у законодавчому і нормативному забезпеченні та запропоновано шляхи їх вирішення. Встановлено тенденції у динаміці чисельності основних видів мисливської фауни та запропоновано заходи зі збільшення потенціалу державного мисливського фонду. Проаналізовано економічні показники користувачів мисливських угідь та визначено шляхи їх оптимізації.

Економічні показники мисливського господарства України загалом розглянуто у роботі науковців [16],

зокрема – наведено та проаналізовано джерела грошових доходів мисливських господарств. Встановлено, що на її функціонування впливає багато негативних факторів, які є причиною збитковості багатьох вітчизняних мисливських господарств. Унаслідок оцінювання мисливського господарства України встановлено, що для пошуку шляхів підвищення ефективності діяльності галузі потрібен комплексний моніторинг її сучасного стану, а також системні дослідження проблем, що стримують її розвиток.

Отже, внаслідок виконаної роботи можна сформулювати наукову новизну та практичну значущість результатів дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження – удосконалено методику аналізу мисливськогосподарської діяльності одного із державних підприємств Буковини (філія "Берегометське лісомисливське господарство"), яка, на відміну від наявної, характеризує ведення мисливського господарства не тільки на регіональному рівні, а в межах окремих користувачів мисливських угідь задля встановлення причин та явищ, які негативно впливають на їх господарську діяльність, результати якого дали змогу впорядкувати господарську діяльність користувачів мисливських угідь.

Практична значущість результатів дослідження – запропоновану методику аналізу мисливськогосподарської діяльності підприємств можна використати під час розроблення заходів з охорони, відтворення та експлуатації мисливських ресурсів Буковини.

Висновки / Conclusions

Проаналізовано мисливськогосподарську діяльність філії "Берегометське лісомисливське господарство" Державного підприємства "Ліси України" упродовж 2012-2024 рр., що дало змогу встановити причини та явища, які негативно впливають на їх господарську діяльність, та запропонувати шляхи покращення ведення мисливського господарства. За результатами проведеного дослідження можна зробити такі основні висновки.

1. Встановлено, що мисливських угіддях філії "Берегометське ЛМГ" характерні середні кормові та захисні властивості для оленя благородного, козулі європейської, дикої свині, зайця сірого та погані властивості – для зубра.
2. Досліджено динаміку чисельності ратичних за період з 2012 по 2024 рр. У мисливських угіддях філії зареєстровано зменшення чисельності оленя благородного і дикої свині та збільшення – козулі європейської. Погортів'я ратичних у мисливських угіддях філії більша за оптимальну. За наявної чисельності ратичних вилучення їх незначне. Однією з причин є істотна частка території філії під об'єктами природно-заповідного фонду, що створює труднощі під час проведення полювання.
3. Проаналізовано обсяги біотехнічних заходів в угіддях філії. Упродовж 2012-2024 рр. егерська охорона здійснювала комплекс біотехнічних заходів з підгодівлі мисливських тварин у найнесприятливіші періоди існування, регулювала чисельності хижаків, виявляла порушників правил полювання тощо. За сучасних умов потрібно приділити увагу проведенню індивідуального полювання, з цією метою доцільно збільшити кількість біотехнічних вейж.
4. Унаслідок російської агресії з 2022 р. в угіддях філії не проводиться полювання, кошти на ведення мисливського господарства не надходять. Не ведеться відстріл хижих звірів. Задля регулювання чисельності хижаків необхідно дозволити їх добування в угіддях філії.

References

1. Bondarenko, V. D. (2008). The hunter economy in context of problems of silvics and forestry. *Scientific Bulletin of UNFU*, 18(11), 168–174. [In Ukrainian]. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2008/18_11/168_Bondarenko_18_11.pdf
2. Bondarenko, V., & Rizun, E. (2016). Challenges of the hunting farms management in Ukraine and possible solutions. *Proceedings of the Forestry Academy of Sciences of Ukraine*, 14, 180–184. <https://doi.org/10.15421/411625>
3. Delegan, I. I., & Tsvyakh, R. V. (2016). The Main Features of the Forestry-Hunting Enterprise Management at the State enterprise "Forestry-Hunting Enterprise of Radekhiv". *Scientific Bulletin of UNFU*, 26(7), 63–70. <https://doi.org/10.15421/40260709>
4. Deyneka, A. M., & Burmas, V. R. (2013). State and perspective development of hunting. *Scientific Bulletin of UNFU*, 23(13), 78–94. [In Ukrainian]. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2013/23_13/78_Dej.pdf
5. Govda, G. A., & Medvid, L. G. (2012). Particularities of the activities of hunting farms and their impact on cost accounting. *Bulletin of Social and Economic Research*, 2(45), 58–63. [In Ukrainian]. URL: https://vsed.oneu.edu.ua/files/full/vsed_45-2012.pdf
6. Gul, I. G. (2010). Principles of hunting policy of Ukraine. *Regional Economy*, 2, 118–122. [In Ukrainian]. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2010_2_18
7. Khoyetskyy, P. B. (2009). Effects of climate factors on population abundance of hunting game. *Scientific Bulletin of UNFU*, 19(15), 239–244. [In Ukrainian]. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2009/19_15/239_Choj.pdf
8. Khoyetskyy, P. B. (2010). Hunting resources of mammals in Bukovyna. Problems of studying and protecting the animal world in natural and anthropogenic ecosystems. *Proceedings of the International Scientific Conference dedicated to the 50th anniversary of the publication of the regional summary "Animal World of the Soviet Bukovyna"*. Chernivtsi: DrukArt, 2010, 212–216. [In Ukrainian]. URL: <https://terioshkola.org.ua/library/pts14/pts14-full.pdf>
9. Khoyetskyy, P. B. (2011). Game management at the State Enterprise "Manevychi Forestry". *Scientific Bulletin of UNFU*, 21(11), 45–53. [In Ukrainian]. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2011/21_11/45_Choj.pdf
10. Khoyetskyy, P. B. (2014). Hunting Management within the State Enterprise "Zvirivsk Hunting District". *Scientific Bulletin of UNFU*, 24(2), 9–13. [In Ukrainian]. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2014/24_2/9_Choj.pdf
11. Khoyetskyy, P. B., & Kvatirko, S. M. (2010). Conduct of hunting economy in a state enterprise "Volodymyr-Volynsk Forestry and Hunting Farm". *Scientific Bulletin of UNFU*, 20(8), 17–24. [In Ukrainian]. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2010/20_8/17_Chojecki_20_8.pdf
12. Khoyetskyy, P. B., Skolskyy, I. N., & Pokhalyuk, O. M. (2014). The Prospects of Hunting Management within the Lands of Yavir Plus Ltd. *Scientific Bulletin of UNFU*, 24(6), 15–19. [In Ukrainian]. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2014/24_6/4.pdf
13. Kozachenko, I. V., Polishchuk, V. V., & Balabak, A. F. (2016). Some Peculiarities of the Fauna of Hunting Areas on the Example of "Uman Forestry". *Scientific Bulletin of UNFU*, 26(8), 96–102. <https://doi.org/10.15421/40260814>
14. Kratiuk, O. L., Vlasjuk, V. P., & Vorobei, V. P. (2025). Ecological aspects of the organization of hunting and game management production of the Zhytomyr district organization of the USHF. *Taurida Scientific Herald*, 142, 291–299. <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2025.142.2.36>
15. Merenzak, S. R., & Delehan, I. I. (2016). The Peculiarities of Hunting Management at Drohobych Forest Sector State Enterprise. *Scientific Bulletin of UNFU*, 26(8), 133–139. <https://doi.org/10.15421/40260820>
16. Muzyka, V. & Honta, O. (2020). Assessment of the current state of the hunting economy development in Ukraine. *Galician economic journal*, 67(6), 18–32. [In Ukrainian]. URL: <https://galician-visnyk.tntu.edu.ua/index.php?art=908>
17. Mykhailenko, M. M., Tkach, O. M., & Khoyetskyy, P. B. (2009). The state of biodiversity and hunting game management in the

- lands of the state enterprise "Ostky forest management unit". *The state and biodiversity of ecosystems of the Shatsk National Nature Park: proceedings of the scientific conference*. Lviv: Publishing house "Spolom", pp. 65–67. [In Ukrainian]. URL: <https://forest.gov.ua/en/areas-activity/hunting-management>
18. Prus, Yu. O. (2023). Analysis current state resources of hunting farms Ukraine. *Scientific papers of Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University (economic sciences)*, 3(49), 155–168. <https://doi.org/10.31388/2519-884X-2023-49-155-168>
 19. Rizun, E., & Bondarenko, V. (2016). Trends in Population Dynamics of the Ukrainian Game Mammal Fauna and Propositions on Improvement of its Genus. *Proceedings of the Theriological School*, 14, 34–40. <https://doi.org/10.15407/pt2016.14.034>
 20. Solodkyi, V. D. (2008). Prospects for the expansion of the Zubrovysia reserve in the aspect of studying the peculiarities of the reacclimatization of the bison in Bukovyna. *Reserve Affairs in Ukraine*, 14(2), 103–106. [In Ukrainian]. URL: <https://www.aetos.kiev.ua/zsu/zsu14-2/zsu14-2-22.pdf>
 21. Tkachuk, Yu. B. (2000). Some materials on the ecology of the bear in Bukovyna. *Bulletin of Zoology*, 34(1-2), 74. [In Ukrainian]. URL: <https://v-zool.kiev.ua/tocs.htm>
 22. Vyhovska, V. V., Muzyka, V. V., & Malei, E. B. (2019). The modern state of the hunting economy of Chernihiv region: problems and ways of their solution. *Scientific bulletin of Polissia*, 1(17), 118–125. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2019-1\(17\)-118-125](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2019-1(17)-118-125)

A. O. Marchuk¹, I. I. Tymchuk², P. B. Khojetskyi²

¹ "The Berehomets Forest and Hunting Unit" Branch, Berehomets, Ukraine

² Ukrainian National Forestry University, Lviv, Ukraine

HUNTING GAME MANAGEMENT IN THE GROUNDS OF THE BRANCH "BEREHOMET FOREST AND HUNTING UNIT"

The hunting grounds of "The Berehomets Forest and Hunting Unit" branch cover 35,714.1 hectares. They are characterized by a significant species diversity of game animals: bison (*Bison bonasus*), red deer (*Cervus elaphus*), European roe deer (*Capreolus capreolus*), wild boar (*Sus scrofa*), brown hare (*Lepus europaeus*), wolf (*Canis lupus*), bear (*Ursus arctos*), lynx (*Lynx lynx*), forest cat (*Felis sylvestris*), fox (*Vulpes vulpes*), common marten (*Martes martes*), etc. The hunting grounds are characterized by average feeding and protective properties: for red deer (quality class 3.4), brown hare (quality class 3.6), European roe deer (quality class 3.7), wild boar (quality class 3.9) and poor properties for bison (4.1). The dynamics of the population size and density of red deer, European roe deer, and wild boar were analyzed. It was found that the population of red deer and wild boar decreased during the period 2012–2024, but the current number of the species is greater than optimal. The roe deer population increased during the period 2012–2024, the current number of the species is 5.5 % higher than the optimal one. The main huntable species are red deer, European roe deer, and wild boar. In the course of 2012–2021, 57 red deer, 109 European roe deer, and 200 wild boars were hunted in the Branchs hunting grounds. During the analyzed period, the volumes of ungulate animal harvesting were insignificant, the average annual harvesting of deer was $2.1^{\pm 0.4}$ %, roe deer – $2.4^{\pm 0.4}$ %, and wild boar – $11.3^{\pm 1.0}$ %. The main factors that affect the number of ungulates are predators, adverse weather conditions, poachers, and diseases. The protection of the hunting grounds and biotechnical activities in the Branchs hunting grounds are carried out by a gamekeepers guard consisting of nine gamekeepers and a hunting game expert. During the period 2012–2024, eight wolves and more than 120 foxes were harvested in the Branchs lands. The average annual harvest of the fox was 10 animal units. The bear population in the territory of the Branch ranges from 6 to 9 animal units, and the optimal number is five animal units. The number of lynx is estimated at 10–20 animal units. During the period 2019–2024, an average of 18 tons of hay, 14.7 thousand fodder brooms, 2.6 tons of cob corn, 7.4 tons of grain and grain waste, 3.2 tons of salt were annually harvested in the Branchs lands. The hunting grounds are sufficiently equipped with feeding troughs for the servids (deer, roe deer, bison), self-feeding stations for wild boar and brown hare, biotechnical towers, feed storage facilities, salt pans, etc.

Keywords: Bukovyna; ungulate species; dynamics of game animals; hunting of game animals; biotechnology; poaching.